

rare possumus, sicut Arelatensem archiep., Atonem, et Nemausensem episcopum Joannem, et Bernardum Rainardi et Ademarum Narbonenses archidiacones, et abbatem S. Pauli Hugonem, et Gerundensem sacristam Petrum de Salto, et Mironem de Ca-

garium Guillelmi, et Raimundum Guifredi, multosque alios tam clericos quam laicos, qui hæc omnia videntes et audientes plenissime ac certissime novērunt. Petrus scripsit, Raimundo dictante, qui hæc vidit et audivit.

RICARDI CARDINALIS

NARBONENSIS ARCHIEPISCOPUS

EPISTOLÆ ET DIPLOMATA.

I.

Epistola R. (9) cardinalis ad S. regem. — Confirmat B latam in Pampelonenses excommunicationis sententiam, vetatque ne ullam cum illis habeat communionem.

(D. MARTENE, *ampl. Collect.*, I, 497, ex archivis S. Victoris).

R. cardinalis, apostolicæ sedis legatus, S. regi venerabili, salutem.....

A domino nostro papa in Ecclesiis regni vestri honorem et gloriam ejusdem sanctæ et universalis Ecclesiæ, postposita alia nobis. . . . multo sudore fideliter quærebamus, sed nec per vestros circumlocutionum anfractus decepti, a parte cognoscimus, quoniam plus hominum favorem, quam Dei timorem animarumque salutem in vestris operibus cupitis invenire. Nam salutem vestro consilio in populo commisso vos efflagitare credebamus: unde quia non ita apud vos est, corrigentes si qua vobis pro vestra charitate, de qualibet specialiter persona promissimus, facturos nos deinceps procul dubio abnegamus; sed consulere aliter, si potuerimus, satagemus. Excommunicationis sententiam, quam in Pampilonensi episcopatu et hominibus ejusdem episcopi, quocunque loco fuerint, sive in expeditione contra hostes pugnaverint, sicuti in concilio episcoporum et abbatum apostolica auctoritate posuimus, iterum iterumque eadem auctoritate firmamus: vosque communionem cum Pampilonensibus excommunicatis usque ad festivitatem sancti Joannis, et hoc non in ecclesiastico officio, sanctorum apostolorum Petri et Pauli et nostra auctoritate, nullam deinceps habere præcipimus, donec habeant electum in eadem ecclesia apostolica auctoritate firmatum. Interdicimus hoc modo, ut a festivitate S. Joannis et deinceps mortui nullo modo sepeliantur, cum vivis scienter nullus Christianam communionem habeat, nullumque divinum officium in ecclesiis fiat, præter puerorum baptismum, si mortis vel languoris illos agita-verit periculum. Hæc ideo facimus, quia conspirasse illos ad destructionem Ecclesiæ cum alteris regni

vestri principibus videmus, quos adhuc nominatim non exprimimus, qui gladium sancti Petri et virtutem sancti Spiritus ad perpetuam infamiam et confusionem suam experientur. Ne confidatis in victoria qui justitiam reliquistis, cum scriptum sit: *Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.* De quo confidere possetis, si plus crescere regnum Dei, quam vestram gloriam quæreretis. Quæritis enim quæ vestra sunt, non quæ Jesu Christi. Et quia irritum fecistis mandatum Dei et apostolicum præceptum propter seductionis et.... hominum animarum pereuntium, sanguinem Deus a manu vestra requirat. Nos ergo exeuntes de civitate excutimus pulverem pedum nostrorum in testimonium super vos.

II.

Compositio inter Richardum archiepiscopum, et Bernardum vicecomitem Biterrensem ejus consanguineum.

(Circa an. 1110)

[*Gall. Christ.* VI, instr. col. 31].

Notum sit omnibus hominibus, quod discordia fuit inter Richardum, Narbonensem archiepiscopum, et Bernardum, Biterrensem vicecomitem. Nolebat enim vicecomes accipere fevum suum per archiepiscopum, nisi donaret ei Caput stagnum. Archiepiscopus autem dicebat quod non debebat ei illud donare. Post multa vero placita venerunt ad concordiam, et archiepiscopus donavit ei fevum sine dono Caput stagni; et convenit vicecomes ut non perderet servitium nec fidelitatem ejus, quia non dabat ei Caput stagnum, et fecit ei hominum et juravit fidelitatem et sacramenta. Et archiepiscopus, quia consanguineus et antiquus amicus erat, donavit ei plusquam alii archiepiscopi non dederant avo et aliis antecessoribus ejus de pecunia sua. Amelio autem Tolosano et Raimundo Carcassensi episcopis, et Ademaro archidiacono Narbonense et Willelmo Poncii et Poncii Deuse, et Raimundi Udaldi audientibus conventum est inter eos, ut ecclesiæ suæ emissus legatus in Hispaniam. Scripta est autem ad Sancium V, Navarrae regem, quem quidam de crudelitate et iniustitia insimulant.

(9) Hæc epistola est Richardi cardinalis, qui postea fuit abbas Massiliensis S. Victoris, ab Alexandro II creatus cardinalis, et a Gregorio VII et Urbano II

quereretur hoc quod archiepiscopus propter amicitiam fecerat; sed semper vicecomes aut successores ejus facerent hominum et omnes convenientias archiepiscopo propter fevum et propter talem pecuniam, quam dedit Gaufredus Petro Raimundi avo suo.

III.

Charta concordie initae inter Richardum archiepiscopum Narbon. et Olivarium de Termino.

In nomine Domini. Haec est notitia concordiae, quae facta est inter Richardum Narbonensem archiepiscopum et Olivarium de Termino. Factum est autem post Guifredi Narbonensis archiepiscopi mortem, cum Petrus Berengarius Rutenensis episcopus violenter Narbonensem invasisset ecclesiam, et contra Domini et jura canonum eam Simoniacus per multos dies occupasset, ut inter caetera castrum Villae rubae cum honore sibi pertinente Berengario Petri de Petra pertusa in pignore mitteret, et ab ecclesia alienaret, pro quo pignore facta est dissensio inter praedictum Berengarium et Petrum Olivarii de Termino, quae non cessavit, quousque idem Berengarius sociando filiam suam praenominato Petro in conjugium honoris praescripti, quem, a tanto ecclesiae destructore injuste susceperat, partem ei in dotem donavit: quod cum audisset beatae memoriae Dalmatius archiepiscopus, super utrumque excommunicationis sententiam dictavit, et eos tandiu sub ea tenuit, donec Berengarius Petri culpam suam cognoscens, partem quam sibi de eodem honore retinuerat, omnino laxavit, Petro Olivarii in malitia usque ad mortem perseverante. Subtractis autem ab hac luce Dalmatio episcopo et Petro Olivarii, in Narbonensem archiepiscopum Richardus promotus est, qui cum audisset quantam injuriam a filio praedicti Petri Olivario Narbonensis ecclesia pateretur, post futuram admonitionem, postquam vidit se nihil proficere, excommunicationis jaculum super eum intorsit: compellente autem excommunicatione, et omnibus probis hominibus terrae dicentibus honorem injuste ablatum ecclesiae Narbonensi, post multas altercationes Olivarius tandem venit ad recognitionem, et acceptis a praedicto archiepiscopo 1100 solidis Melguriensibus, laxavit et quirpivit quidquid in praedicto honore pro hac injustitia requirebat ipse et mater ejus et fratres in Narbonensi ecclesia, et praedictus archiepiscopus ac successores ejus deinceps plenarie possiderent et tenerent, sicut unquam Guifredus archiepiscopus melius et liberius habuerat et tenuerat, etc.

IV.

Donatio Richardi archiepiscopi Narbonensis facta Bertrando abbati Psalmod.

Haec est charta donationis, quam fecit dominus Richardus Narbonensis archiepiscopus cum consilio clericorum suorum de ecclesia de Anitiano. Donum Deo et B. Petro apostolorum principi, cujus memoria venerabilis habetur in monasterio Psalmodiensi,

cum monachis suis unanimiter petenti, et petitioni vehementer diutiusque instanti. Dei itaque omnipotentis nomine, ego Richardus Narbonensis archiepiscopus cum consilio clericorum scilicet sedis ecclesiae SS. Justi et Pastoris, cujus juris est, dono ecclesiam S. Saturnini de Anitiano, et concedo cum decimis et primitiis et oblationibus, et terris, et vineis, cultis atque incultis, et cum omnibus suis pertinentiis Domino Deo et S. Petro monasterio Psalmodiensi, et venerabili abbati Bertrando et monachis ejusdem loci praesentibus et futuris jure possidendam perpetuo sine cujusquam contradictione, salva justitia, quam ego et clerici supradictae sedis nobis et successoribus nostris inibi retinemus: videlicet quartam decimarum partem, quae est de archiepiscopo, et synodum, et ordinationes, et albergam, et tertiam partem illius partis, quam parrochiani nostri morientes juxta canonam decreta pro animabus suis dividere debent, et ut capellanus qui curam tenuerit animarum nostro consilio intret et exeat in ecclesiam, et ut idem capellanus et ecclesiae ordinatione et obedientia et justitia nobis subjiciatur. Alia autem omnia exceptis supradictis causis, sicut superius dicta sunt, ego jam dictus archiepiscopus et clerici SS. Justi et Pastoris plenarie donavimus et concessimus cum praenominata ecclesia sine enganno ullo, etc.

Facta charta donationis hujus anno ab Incarnatione Domini 1117, feria v, viii Kal. Martii, regnante Ludovico rege, laudantibus et firmantibus Richardo Narbon. episcopo, et clericis ejusdem sedis, et abbate Bertrando et monachis Psalmodiensibus.

V.

Charta Richardi, Narbonensis archiepiscopi, et Aimerici, ejusdem urbis comitis, de jure Naufragiorum.

[CATEL, *Hist. du Languedoc*, II, 383.]

Manifestum est omnibus hominibus quantas calamitates, quantaque pericula sustinent qui procellesi maris fluctibus [se] committunt. Contingit enim eis aliquando ire in captivitatem subitanam, incurrere mortem, perdere substantiam, doloribus et aerumnis plenam miserabiliter traducere vitam, latum mare pervagando, et tamen quiescere non possunt, quia unde vivant aliud operari nesciunt. Cumque post multa hujusmodi discrimina, gaudent, venientes ad littus, se quoquomodo evasisse, et scilicet se existimant multoties vi ventorum impulsus, diruptis navibus cum his quae eripere valent tempestates fugiant; de quibus videlicet naufragis nequissima nostris in partibus consuetudo inolevit, ut cum eis tale malum evenerit, potestates et incolae terrae bona eorum diripiant, et si quid eripiant, tollant, et substantiam quam tot doloribus isti acquisierant, illi suis utilitatibus applicent, et saevitiam elementi sua iniquitate superent. Hanc autem malitiam videntes, Richardus Narbonensis archiepiscopus, et ejusdem civitatis vicecomes Aimericus, et caeteri barones terrae, atque

cōsilio omnipotentis Dei et ejus gratia inspirati, A considerantes quantum malum quantaque avaritia esset, clementissimo Deo et omnibus fidelibus ejus donaverunt, lascaverunt et guirpierunt sine fraude, ut nunquam ulterius de hujusmodi naufragiis aliquid apprehendant aliquomodo per se nec per suos, nec aliquis eorum consensu, sed naves fractæ et pecunia qualiscunque sit, in potestatem redigatur eorum quorum juris esse cognoscetur. Etsi ipsi qui laboraverint, in naufragio perierint, reddantur omnia quæ inventa fuerint hæredibus eorum et propinquis cum venerint, undecunque sint, sine cujusquam contradictione, et habeant inde faciendi quod voluerint facultatem.

Sicut superius scriptum est, sic laudaverunt et promiserunt Domino Deo prædicti viri, et præcæteris Richardus prædictus archiepiscopus sub excommunicatione firmavit, et anathematis vinculo auctoritate omnipotentis Dei alligavit, cum qui hujusmodi decreti violator maligna ductus cupiditate esse voluerit, cujuscunque dignitatis aut ordinis fuerit, donec digna satisfactione respiscat. Si vero quod contingeret ut archiepiscopus vel vicecomes per se

vel per suos hoc nostrum stabilimentum destruere præsumpserit, ego Richardus suprascriptus excommunico et anathematizo eum seu ille qui per contrarii transgressoris partem suam, hoc est medietaem, acceperit, non teneatur excommunicationem, donec prævaricator emendet; post emendationem si tenuerit, excommunicatori subjiçiat. Sed si de Saracenis fuerit, naufragiorum dividatur per medium inter archiepiscopum et vicecomitem qualescunque fuerit. Ita laudamus et firmamus nos supradicti, et successoribus nostris tenendum perpetuo mandamus in remissionem peccatorum. Et si mercatores volentes furari, lesdas transierint, et eis evenerit naufragium, emendent lesdas per furtum, et alia omnia recuperent.

B Facta est laxatio ista viii Kal. Novembris, feria vi, luna i, anno ab Incarnatione Domini 1112, regnante Ludovico rege, sub testibus Atone et Guillelmo monachis, et Guillelmo Raymundi de Redorta, et Berengarii Stephani, et Petro Bernardi de Narbona., et multis aliis.

Richardus archiepiscopus firmat.

Aimerius vicecomes firmat.

INDEX

IN EPISTOLAS, SERMONES, ET CHRONICON IVONIS

Revocatur Lector ad numeros crassiori caractere textui insertos.

A

- A latere papæ, 17, 51, 157.
 A lingua electi, a manu, et ab obsequio, 140, 184.
 Abbas consensu episcopi potest locum suum deserere, 12. Abbas novus jurat sese recollecturum res monasterii dispersas, 61. Abbatis benedictio, 44. Abbates regem in bello cum armis comitari soliti, 216. Abbates decimas a laicis accipientes, 83. Abbates episcopis parere debent, 211. Abbates episcopo Carnotensi professionem obedientias facere soliti, 244.
 Absentatio, 9.
 Absolutio quo sensu usurpata, 214.
 Acephali clerici, 263.
 Acolythorum ordo, 263.
 Aconius rex, 35.
 Adalaris adultera Guillelmi 3.
 Adam dictus penitens Haberstadii, 248.
 Adam figura Christi, 267.
 Adami principis Ambiensis urbis captivitas, 202.
 Adavaldi regis delirium et mors a venenato poculo, 153.
 Adeleis Comitissa 35.
 Adelficia Puteaceensis, 29, 58.
 Adrianus papa jratur a Carolo Magno, 307.
 Adventus Christi duplex, 286.
 Adultera uxore dimissa an liceat aliam ducere, 35.
 Adulterium quomodo probandum vel pargandum, 107.
 Adulabalus rex, 152.
 Anei castri examen, 154.
 Agobardi locus castigatus, 161.
 Aistulphus Longobardorum rex a Pipino bona Ecclesie direpta reddere coactus, 307.
 Alaricus a Clodoveo victus et occisus, 306.
 Albertus abbas, 121.
 Aldeberti electi in episcopum Cenomanensem impudicitia, 209.
 Aldricus episcopus Cenomanensis, 5.
 Algrinus comes palatinus et Stampensis canonicus, 227.
 Alodiarius B. Petri abbas Vindocinensis, 175, 185.
 Alodium B. Petri, 70, 175.
 Altare de morentiaco, 121. Altari moto an iteranda ecclesie consecratio, 55, 40. Altaria portatilia, 40. Altaria redimere sub nomine personæ quid sit, 7, 129. Altaris lavasor, 47. Altaris motio quid efficiat in Ecclesia 226. Altarium redemptio quid, 215.
 Anachoretæ, 85.
 Anathema maranatha, 138.
 Ancherivilla, 121.
 Ancillæ ecclesiarum, 52.
 Andegavensis comes, 67.
 Andegavensis comitis et archiepiscopi Turonensis controversia, 166.
 Angariæ, 74, 79.
 Angariatus, 115.
 Angeriacense monasterium, 248.
 Angli olim dicti barbari, 188.
 Aniani scholia pro legibus olim citata, 187.
 Annulus pastoralis, 4.
 Annuntiationis B. Virginis festum et de eo Ivonis sermo, 235.
 Ansæ concilium, 192, 248.
 Ansellus dapifer, 227.
 Anselmus archiepiscopus Cantuariensis, 107. Ejus epistolæ ex prisco manuscripto codice prolatae, 127, 155, 144, 145, 146, 160, 162, 170, 172, 180, 187, 188. Regi Anglorum resistit ob investituras, 129.
 Anselmus Tornaci episcopus, 199.
 Appellationis ordo, 246.
 Appellationum licentia ad sedem Romanam reprehensa, 189.
 Appellationum litteræ, 70, 72.
 Apices pro litteris, 5.
 Apostoli qui, 246.
 Apostolicus pro papa, 58, 60.
 Aqua cur sanguinis Christi in calice mixta, 265.
 Aquæ ferventis seu frigidæ examen, 88, 108, 119, 154, 155.
 Aquincinum monasterium in Hannonia, 209.
 Aratoris poetæ locus restitutus, 160.
 Arelatensis metropolitani privilegium pro litteris formatis, 211.
 Arca Noe figura Ecclesie, 260.
 Archipresbyter, 87.
 Ariobaldus rex, 152.
 Arma deponere penitens, 169.
 Armorius usus vetitus ecclesiasticis viris, 156.
 Arnulphi archiepiscopi Turonensis statutum de libertate majoris monasterii, 166.
 Arnulphi Lexoviensis episcopi locus castigatus, 182.
 Arnulphus monachus, 59.
 Araulphus Visonensis, 75.